

Dkt. Dave Mathewson, Hermeneutics, Hotuba ya 18, Aina za OT

© 2024 Dave Mathewson na Ted Hildebrandt

Mbinu nyingine muhimu katika tafsiri ya Biblia ni kuzingatia maandishi ya Biblia kutoka kwa mtazamo wa aina ya fasihi. Hiyo inajulikana kama ukosoaji wa aina, aina, neno la Kifaransa linalomaanisha aina au aina. Kwa hivyo unapozungumzia aina, kuhusiana na masomo ya fasihi na Biblia, tunazungumzia aina ya fasihi, aina ya fasihi tunayoshughulika nayo, na jinsi hilo linavyoathiri jinsi ninavyosoma na kutafsiri maandishi.

Tunafanya, kwa kweli tunafanya maamuzi na vitambulisho vya aina kila siku, ingawa kwa kawaida tunafanya hivyo kwa njia ya asili na isiyo dhahiri. Kila wakati unapochukua gazeti, unafanya, kiotomatiki unafanya kitambulisho cha aina kulingana na aina ya fasihi unayosoma na matarajio unayoleta kwenye maandishi. Na hata kama unasoma gazeti, unafanya mabadiliko ya aina unapogeuzi kurasa, kwa sababu tunatumaini husomi sehemu ya katuni kama vile unavyosoma sehemu ya michezo, au husomi sehemu ya michezo kama vile unavyosoma ukurasa wa mbele wa gazeti, au matangazo nyuma au kitu kama hicho.

Kwa hivyo unafanya mabadiliko ya aina bila kujua katika kutambua aina tofauti za fasihi. Unaposoma au kuandika barua, unapoandika karatasi ya utafiti, ninapofanya utambulisho wa aina kwa njia isiyo dhahiri na ya kihisia, na hiyo inaunda matarajio ya kile nitakachopata na jinsi nitakavyosoma maandishi hayo. Au ukisoma kitabu na kinaanza, kutumia mfano wa kawaida na wa kawaida, ambao kwa kawaida hujulikana kama kuonyesha aina, nikisoma kitabu na kinaanza, mara moja, najua ni aina gani ya aina ninayosoma, na najua cha kutarajia, kwamba sitatarajia kupata alama za michezo ya besiboli au michezo ya mpira wa miguu.

Sitatarajia simulizi ya kihistoria ya maisha fulani, ya kuibuka kwa ustaarabu fulani. Nitasoma kile kinachoitwa hadithi ya kichawi, na ufahamu wowote muhimu ambao inaweza kuwa nao maishani, nitausoma kwa kuzingatia ukweli kwamba hii si simulizi halisi ya kihistoria ya watu binafsi na matukio yaliyotokea katika historia ya anga na wakati. Ukosoaji wa aina ni muhimu kwa uelewa katika mambo mengi kwa sababu mara nyingi kushindwa kuelewa aina sahihi ya aina ya fasihi mara nyingi kunaweza kusababisha kutoelewana au kutokusoma vizuri.

Mfano mmoja ninaopenda kutoa ni kwamba, tulipokuwa tukiishi Scotland, nilikuwa na wakati mgumu zaidi kujaribu kuelewa mchezo wa kriketi, na sababu ilikuwa hivyo ni kwa sababu niliendelea kujaribu kuelewa kulingana na desturi na kulingana na sheria za besiboli ya Marekani. Mara kwa mara, nilikuwa na ugumu wa kujua kilichokuwa kikiendelea kwa sababu sikuweza kupita uelewa wangu wa mchezo wa besiboli ya Marekani. Vivyo hivyo kuhusu kuelewa fasihi.

Mifano miwili ambayo imetumika mara nyingi, hata kama si mikamilifu kiasi gani, lakini mifano miwili ambayo imetumika mara nyingi kuelewa aina ya muziki ni aina ya muziki, aina ya muziki wa fasihi, mara nyingi hulinganishwa na mchezo. Mwandishi na wasomaji wanatarajiwa kucheza kwa kufuata sheria. Aina ya muziki ni kama mchezo, aina ya muziki wa fasihi kama mchezo, ambapo kuna sheria fulani ambazo mwandishi hufuata katika kutoa maandishi na ambazo msomaji atafuata katika kusoma na kutafsiri maandishi.

Tena, kama vile ugumu wangu na mchezo wa kriketi wa Uingereza, kutumia sheria zisizo sahihi katika kuelewa maandishi mara nyingi husababisha kutoelewana vyema. Kwa hivyo sheria za aina hiyo kwa njia ile ile ambayo sheria huamua jinsi mchezo unavyochezwa, linapokuja suala la aina ya fasihi, mtu lazima atumie sheria au miongozo inayofaa ya kusoma, yote mawili kuandika, lakini pia kusoma maandishi ya

Biblia. Kwa kuzingatia hilo, marejeleo ya mwandishi akitoa maandishi na wasomaji kuyaelewa na kuyasoma ni sitiari ya pili yamekuwa ya mkataba.

Yaani, mwandishi, mwandishi na wasomaji wote huingia makubaliano. Mwandishi atafuata kanuni fulani katika kutoa aina ya maandishi na msomaji kisha atafuata katika kujaribu kuelewa na kutafsiri maandishi. Kwa hivyo aina ya fasihi huongoza mchakato wa usomaji.

Ni sehemu ya maana ya maandishi na maana ya maandishi, maana ya maandishi kwa namna fulani huamuliwa na jinsi maandishi yanavyowasiliana. Aina ya fasihi inahusiana na jinsi maandishi yanavyowasiliana na kwa maana moja maswali yaleyale mtu anauliza kuhusu miundo ya fasihi. Kumbuka tulizungumzia kuhusu ukosoaji wa fomu kuhusu muundo wake, aina, nia.

Maswali ya aina hiyo sasa yanaulizwa kuhusu maandishi yote kama fasihi nzima, kama aina ya fasihi. Ugumu mkuu kama tutakavyoona ni kwamba ustaarabu wa kale, ulimwengu wa kale unaweza kuwa na aina za fasihi ambazo ni tofauti sana na zetu. Kwa maneno mengine, aina za fasihi tunazotumia kihisia, tunapaswa kuwa na nia zaidi kuhusu jinsi tunavyoelewa aina ambazo hazipo katika siku zetu au ambazo ni tofauti sana na aina za fasihi tunazotumia.

Aina ya fasihi inaweza kuelezwa kama kundi la kazi zinazoshiriki sifa zinazojirudia za umbo, maudhui, na kazi. Yaani, aina ya fasihi ni kazi ambayo tunaweza kuitambua kama inayoshiriki sifa zinazofanana na kazi zingine na sifa hizo ni kundi la kazi zinazoshiriki umbo na umbo sawa, maudhui yanayofanana, na zinazotumikia kazi sawa. Lakini ni muhimu pia kutambua kwamba aina hiyo ya fasihi si tu zana ya uainishaji, bali ni kile kinachojulikana kama zana ya heuristic.

Yaani, ni muhimu katika tafsiri. Sio vizuri kuainisha kazi ya fasihi bila kuelewa tofauti inayofanya katika kuisoma na kuifasiri. Mfano mmoja ninaopenda kutumia katika baadhi ya madarasa yangu ni katuni au katuni ambayo mtu hupata kwenye gazeti na huwauliza, kwa mfano, ni zipi baadhi ya sifa za, ni sifa gani rasmi? Ni umbo gani la hii linalokudokeza kwamba hii ni katuni? Kwa mfano, ukweli kwamba kuna mfululizo wa fremu.

Sio mbio, sio, baadhi ya katuni nadhani ni picha moja yenye maelezo, lakini katuni nyingi ziko katika mfululizo wa fremu. Zimetiwa chumvi na wakati mwingine sifa zake ni za wanadamu au wanyama wengine au vitu kama hivyo. Na kisha sifa nyingine ni kwamba kwa kawaida kuna kiputo ndani ya fremu ambacho kina usemi wa watu tofauti ndani ya katuni.

Na kwa kawaida, tena, wanafunzi wengi hulazimika kusimama na kufikiria kidogo, lakini wanaweza kutambua katuni. Kwa kawaida hufanya hivyo kwa njia ya asili. Na pia hugundua kwamba mtu anaposoma katuni, si lazima awe anaigiza tukio lililotokea, ingawa katuni ya kisiasa inaweza kufanya hivyo.

Lakini inaonyesha matukio au hali halisi au uhalisia katika ulimwengu wa kisiasa kwa njia zilizotiwa chumvi, karibu za kiishara na za sitiari. Lakini mtu anasoma katuni na kugundua kuwa mara nyingi hufanya kazi ili kutoa, sio lazima zirejeele watu halisi na matukio, lakini zinaweza kufanya kazi ili kutoa maoni juu ya uhalisia na juu ya jamii na juu ya maisha. Lakini hufanya hivyo kwa njia ambayo huibua ucheshi na wakati mwingine hata kudhihaki kwa kejeli katika mikusanyiko fulani katika jamii.

Kwa hivyo kwa kutafakari kidogo katuni, kwa kawaida wanafunzi wanaweza kutambua sababu wanazoiainisha kama katuni na jinsi hiyo inavyoathiri jinsi wanavyoisoma na kuitafsiri ili kuonyesha kwamba tunafanya utambulisho wa aina kila siku. Tena, ugumu uko katika kutambua na kutumia aina za kale na desturi za

kale za aina ya fasihi, mtu anapaswa kuwa na nia zaidi. Mtu anapaswa kufanya utambulisho dhahiri zaidi, ambao, kama nilivyosema, unakuwa mgumu zaidi unaposhughulika na aina kutoka kwa utamaduni wa kale ambao unaweza au hauwezi kuwa na ulinganisho na aina za fasihi tunazotumia leo.

Aina za fasihi, aina za fasihi pia zinapaswa kueleweka kwa mlalo na wima. Yaani, kwa mlalo, maandishi ya kibiblia yanaweza kusomwa kama ya aina zingine za fasihi na aina za aina yake. Yaani, tena, aina ya fasihi ni kundi la maandishi ambayo yana sifa zinazofanana za umbo, maudhui, na kazi.

Kwa hivyo wima, maandishi fulani ya kibiblia yanafaa katika kategoria ya maandishi ambayo yanahusika nayo, ambayo yatalingana nayo. Lakini mtu anapaswa pia kusoma aina ya fasihi kwa mlalo, yaani, kufuata mantiki yake na muundo wake. Maana yake ni kwamba aina ya fasihi si mara zote hutatua matatizo yote ya tafsiri.

Kwa maoni yangu, kazi kuu ya aina ya maandishi ni kutusaidia kuanza kwa usahihi katika tafsiri. Ni sehemu ya kuanzia katika maandishi ili kuhakikisha tunaanza vizuri. Lakini wakati mwingine maandishi yatakuwa na mantiki na muundo wake, na wakati mwingine sifa zake za kipekee zinazohitaji tafsiri na kuhitaji uelewa kwamba mvuto kwa aina ya maandishi hautatua kila tatizo la mwisho la tafsiri.

Tena, mfano mmoja ni kwamba kuinisha aina ya fasihi ya Kitabu cha Ufunuo hakutatui tatizo la Milenia. Huenda ikaondoa baadhi ya mbinu za maandishi hayo, lakini hatimaye haisuluhishi jinsi mtu atakavyosoma maandishi hayo. Kuna mambo mengine yanayozingatiwa.

Mkosoaji wa fasihi ED Hirsch alitaja hii kama aina ya nje na aina ya ndani, yaani, uainishaji wa fasihi ambao kitabu kinahusika, yaani, kazi zingine zinazofanana nacho, na kisha aina ya ndani, mantiki na muundo wa kazi yenyewe na jinsi hiyo inavyoathiri

jinsi tunavyoisoma. Ninachotaka kufanya ni kuchunguza kwa ufupi baadhi ya aina ya fasihi na aina za fasihi za Agano Jipya la Kale, nikizingatia hasa jinsi hiyo inaweza kuleta tofauti katika kuitafsiri. Katika Agano la Kale, tutazingatia ushairi, sheria, na unabii kwa ufupi sana.

Tayari tumezungumzia kuhusu masimulizi kuhusu baadhi ya kanuni za hadithi, muundo na uainishaji wa wahusika. Sitatumia muda mwingi kwenye masimulizi. Nataka kutoa maoni machache ya ziada kuhusu Injili katika Agano Jipya, lakini tutaangalia ushairi, sheria, na unabii katika Agano la Kale.

Katika Agano Jipya, nitatoa maoni machache kuhusu aina ya injili, aina ya Injili, Mathayo, Marko, Luka, na Yohana, lakini kisha nitazingatia barua na kisha kitabu cha mwisho cha Agano Jipya katika Biblia, kitabu cha Ufunuo, na tena nitazingatia aina ya injili na baadhi ya mikusanyiko mikubwa mikubwa na labda miongozo mifupi ya tafsiri. La kwanza katika Agano la Kale ambalo nataka kuzungumzia ni ushairi, na kwa kweli mtu anayerekodi hii ana sifa zaidi kuliko mimi kusimama hapa. Labda nibadilishe nafasi naye, lakini ninachotaka kufanya ni kufupisha tu sio sana ufahamu wangu binafsi, lakini kufupisha zaidi baadhi ya vipengele muhimu vya ushairi ambavyo kazi zingine zinazingatia, na kisha tutaendelea na sheria baada ya hapo.

Ushairi, matibabu mengi ya ushairi, kama ninavyoelewa, huzingatia vipengele viwili, tena ambavyo nina muda wa kuvigusa kwa ufupi, kwa uchungu, kwa njia fupi yenye uchungu, na hivyo ni desturi mbili muhimu, matumizi ya usambamba na matumizi ya tamathali za usemi. Usambamba ni sifa tu ya ushairi, ushairi wa Kiebrania, ambapo mistari katika ushairi ina uhusiano, na hata tafsiri nyingi za Kiingereza, ukisoma Zaburi au Mithali au fasihi nyingine ya ushairi, itaweka ushairi na kuupanga kwa njia inayoonyesha usambamba, yaani mistari miwili, kwa kawaida mistari miwili, kwa kawaida, huunganishwa kwa mtindo sambamba, na mstari wa pili kwa njia fulani kwa kawaida hufafanua au kupanua au kukuza mstari wa kwanza kwa njia fulani. Kwa

mfano, tunaona hili ili kutoa mfano mmoja tu wa hili, bila kukaa sana, katika Mithali sura ya 9 na mstari wa 10, kwa mfano, na kuna mifano ya kila aina ya hili, sura ya 9 na mstari wa 10, kumcha Bwana, mojawapo ya kauli zinazojulikana zaidi katika Mithali, kumcha Bwana ni mwanzo wa hekima, na kumjua Mtakatifu ni ufahamu, na angalia mistari miwili inasimama sambamba, mstari wa pili kwa namna fulani ukiendeleza au kupanuka juu au kufungua mstari wa kwanza ambao umeunganishwa.

Kwa hivyo moja ya mambo ambayo mtu anapaswa kushughulika nayo katika kusoma mashairi, haswa sisi ambao tunafahamu ushairi ambao kimsingi hufanya kazi kwa mdundo wa sauti na sauti za mashairi mwishoni mwa mistari au kitu kama hicho, labda kumekuwa na kazi nyingine ambayo sijui, lakini kwa kadiri ninavyojua, kwamba ulinganifu wa Kiebrania haufanyi kazi kulingana na sauti za mashairi au sambamba na sauti. Ingawa wakati mwingine, kama tulivyosema, kipengele kimoja wakati mwingine cha ushairi ni kwamba kunaweza kuwa na vipengele vingine vya muundo, kama vile wakati mwingine mistari fulani huanza na herufi ya kwanza ya alfabeti ya Kiebrania ikikupeleka katika alfabeti nzima ya Kiebrania, kitu ambacho ni wazi kitapotea katika tafsiri ya Kiingereza. Lakini jambo la kwanza ambalo unahitaji kufahamu basi ni sifa ya ulinganifu, na jambo bora zaidi ambalo nadhani, ushairi bora niwezao kutoa ni kuzungumza na mtu ambaye ni mtaalamu wa ushairi wa Kiebrania au kusoma kazi za watu kama Adela Berlin au Robert Alter, na baadhi ya maandishi ya kifalsafa wakati mwingine hufanya kazi nzuri sana ya kukutambulisha kwa ulinganifu wa Kiebrania katika ushairi.

Lakini tena, jinsi inavyoundwa mara nyingi ni kulingana na mistari miwili ambayo imeunganishwa, mstari wa kwanza kwa njia mbalimbali, na wakati mwingine wasomi wameunda kategoria kama vile ulinganifu kinyume au ulinganifu sawa katika lebo tofauti, ingawa wengine wamehoji hizo au kama hizo ni kategoria halali au la. Lakini jambo kuu ni kufahamu ulinganifu na jinsi unavyofanya kazi, jinsi mstari mmoja

unavyofanya kazi ili kupanua au kuathiri au kuelezea kwa njia fulani mstari unaokuja kabla yake. Sifa nyingine muhimu ya ushairi, ushairi wa Kiebrania, iwe katika Zaburi au Mithali, hasa Zaburi, hata fasihi ya unabii mara nyingi ni utunzi katika umbo la kishairi.

Sifa nyingine ni mifano ya usemi, na hasa kile ambacho mara nyingi huitwa mifano au sitiari, kitu husemwa kuwa kama kitu kingine au kitu tu ni kitu kingine. Kwa mfano, Mungu anapotajwa kama mwamba au ngome au mnara, au katika Zaburi 119 mistari ya 105, mfano wa kawaida, neno lako ni taa ya miguu yangu, neno hilo likilinganishwa kwa njia fulani na taa. Au mfano mwingine, angalia Zaburi ya kwanza kabisa, huanza mara moja kwa kuwasiliana kupitia sitiari na mifano ya usemi.

Kwa hivyo Zaburi ya 1 inaanza, Heri mtu yule asiyetembea katika shauri la waovu, wala kusimama katika njia ya wenye dhambi, wala kukaa katika baraza la wenye dhihaka, bali anapendezwa na sheria ya Bwana, na kuitafakari sheria yake mchana na usiku. Yeye ni kama mti uliopandwa kando ya vijito vya maji, uzao matunda yake kwa majira yake, ambao jani lake halinyauki, kila afanyalo hufanikiwa; sivyo walivyo waovu; wao ni kama makapi yapeperushwayo na upepo. Nami nitaacha kusoma hapo, lakini angalia jinsi Mtunga Zaburi anavyotumia tayari mtindo wa usemi wa mfano, hasa sitiari au kile ambacho wakati mwingine huitwa sitiari.

Kinachodokezwa na hili, kimsingi sitiari au tamathali za usemi ni ulinganisho wa vitu viwili ambavyo kwa kawaida haviendani, kama vile kuelezea mtu au mtu kwa kutumia mti. Aina hiyo ya usemi husababisha mkanganyiko kwa kulinganisha vitu viwili ambavyo haviendani. Kwa hivyo mtu anauliza, ulinganisho huo unatoa mwanga gani kuhusu maana inayojaribu kuwasilishwa? Kwa hivyo tena, mwandishi anapomlinganisha Mungu na mwamba, au wakati wenye haki wanapolinganishwa na mti unaozaa matunda na majani yake hayanyauki, ni nini kinachowasilishwa kwa ulinganisho huu wa vitu viwili ambavyo kwa kawaida haviendani na kwa kawaida

haviendi pamoja? Au kwa mfano, Zaburi sura ya 57 na mstari wa 4. Zaburi sura ya 57 na mstari wa 4, mwandishi anasema, Mimi niko katikati ya simba, nalala kati ya wanyama wakali.

Sasa, nikiishia hapo, je, mwandishi huyu yuko mahali fulani msituni? Au yuko kwenye bustani ya wanyama? Au yuko wapi katika kinachoendelea? Lakini unaendelea zaidi na inasema, watu ambao meno yao ni mikuki na mishale, ambao ndimi zao ni panga kali. Kwa hivyo badala ya kurejelea wanyama wa kimwili ambao anajikuta katikati yao, anaonekana kuwaelezea maadui zake. Na hivyo mtu anaweza kuuliza, ni nini athari ya kulinganisha maadui wa kibinadamu wa mwandishi na wanyama na wanyama wa porini na wanyama? Athari ni nini? Ni maana au maana gani inayowasilishwa kwa kuweka pamoja vitu viwili ambavyo kwa kawaida si vyake? Loo, mambo matatu ya kusema kuhusu hilo.

Kwanza kabisa, tatizo ni kwamba mara nyingi, waandishi wa Biblia wanaweza kutumia sitiari ambazo hatuzijui na ambazo hatuzitumii katika jamii yetu ya kisasa . Kwa hivyo, kujaribu kuweka maandishi ndani ya muktadha wake wa kihistoria ni muhimu ili labda kuelewa nguvu ya sitiari. Pili, sitiari ni muhimu, na usemi wa sitiari ni muhimu kwa mvuto wake wa kihisia kama vile mvuto wake wa kiakili.

Mara nyingi tunaona sitiari, hasa wakati mwingine nadhani wainjilisti, wakalimani ndio hasa wenye hatia ya hili, wakiona sitiari kama vyombo vya ukweli fulani wa kitheolojia bila kutambua kwamba sitiari hiyo ipo kwa ajili ya mvuto wake wa kihisia kama vile ilivyo kwa kiakili chake, kipengele chake cha kielimu. Kwa mfano, mtunga-zaburi anapowalinganisha wasomaji wake na wanyama wa porini wanaomzunguka na walio tayari kumla, hilo hakika lina athari kwa msomaji ambayo inazidi maelezo wazi ya adui zangu wako tayari kushambulia au kitu kama hicho. Kwa hivyo sitiari ni muhimu kwa mvuto wao wa kihisia.

Pili, sitiari hualika ushiriki wa msomaji. Mojawapo ya athari za sitiari na usemi wa kitamathali, nadhani, ni kwamba inaalika ushiriki, ushiriki hai wa msomaji kutumia sitiari hii kwa ubunifu ili kuuliza, ni nini hoja kuu ya kulinganisha? Je, ni nini athari ya kuunganisha vitu hivi viwili ambavyo kwa kawaida si vya lazima? Sitiari hufungua miunganisho mbalimbali ambayo msomaji anaalikwa kuchunguza. Lakini jambo la mwisho, jambo la mwisho kusema kuhusu sitiari ni kwamba, mara nyingi tafsiri za Kiingereza haziwezi kukamata nguvu kamili ya sitiari, hasa ikiwa una sitiari.

Mojawapo ya ugumu ni, tena, ikiwa nina sitiari katika maandishi ya Biblia ambayo haieleweki au si ya kisasa katika lugha ya kipokezi katika tafsiri ya kisasa, hiyo inaleta ugumu. Je, ninachagua sitiari tofauti? Je, ninaielezea, ambayo kisha itapoteza sifa muhimu? Je, nifanye nini ikiwa sitiari, hasa ikiwa sitiari zinakusudiwa kumwalika msomaji kuchunguza miunganisho inayowezekana, kuelezea tu sitiari hiyo inaweza kupunguza idadi ya mambo ambayo inaweza kufanya. Kwa hivyo nitaacha hivyo.

Lakini kama nilivyosema, kuhusu ushairi, mambo mawili, moja ambayo angalau mtu anapaswa kushughulika nayo ni ulinganifu ambao kwa kawaida hutambuliwa kama sifa muhimu ya fasihi ya ushairi, ulinganifu wa Kiebrania, na kisha matumizi yake ya tamathali za usemi, sitiari na mifano na mambo kama hayo. Aina ya pili ya fasihi katika Agano la Kale ambayo nataka kuizungumzia kwa ufupi ni, ni sheria au lugha ya kisheria ya fasihi ya kisheria ya Israeli. Jambo la kwanza, jambo muhimu ambalo nadhani kuelewa kuhusu sheria au fasihi ya kisheria ni kwamba inahitaji kueleweka ndani ya muktadha wa mafundisho na udhibiti wa maisha ya watu wa Mungu ndani ya uhusiano wa agano ambao ameingia nao na watu wake.

Kwa maneno mengine, nyenzo za sheria, nyenzo za kisheria katika Agano la Kale ni mahitaji ya kibinafsi ya Mungu wa agano ambaye ameingia kwa neema katika uhusiano na watu wake. Kwa maneno mengine, jambo la kwanza kwa wafasiri wengi wa kisasa, hasa baadhi yetu ambao, baadhi yenu ambao huenda hamjaingia, ambao

huenda mnaingia kwenye fasihi ya kisheria, nyenzo za sheria katika Agano la Kale kwa mara ya kwanza ni kutambua kwamba hii si tu, kile ambacho baadhi yetu tunaweza kufikiria kama orodha ya sheria au masharti au, au, au mahitaji ya kisheria yanayowekwa kiholela kwa wasomaji. Lakini ni muhimu kuelewa kwamba fasihi hukua kutokana na uhusiano wa agano wa Mungu na watu wake.

Wasomi wamebainisha angalau aina mbili za sheria. Kuna mambo mengine mengi ambayo yanaweza kusemwa. Na tena, moja ya mambo bora zaidi unayoweza kufanya ni kusoma kazi zinazojadili aina tofauti za sheria na jinsi zinavyofanya kazi, hasa katika maisha ya watu wa Mungu, Israeli.

Aina moja ya sheria mara nyingi hujulikana kama sheria ya uhalisia, na kimsingi hufuata muundo wa kama-basi. Hiyo ni sehemu ya kama inaeleza hali au suala au kesi. Na kisha basi ni, ile, ile, adhabu au, au matokeo au, ile, ile, ile, jinsi kesi hiyo inavyotendewa kisheria.

Kwa hivyo ikiwa hii itatokea, basi hii ndiyo unayopaswa kufanya. Mfano mmoja wa hilo unapatikana katika Kutoka sura ya 21. Tena, kuna mifano kadhaa ambayo tunaweza kuionyesha, lakini nitaanza tu karibu na mwanzo.

Sura ya 20 ni utoaji wa amri 10, na tutatumia hilo kuonyesha aina nyingine ya sheria. Lakini sura ya 21, hapa kuna mfano mmoja, mistari wa pili, ukimnunua mtumwa Mwebrania, basi atakutumikia kwa miaka sita, lakini katika mwaka wa saba, atatoka huru bila kulipa chochote. Kwa hivyo sehemu ya ikiwa, ukimnunua mtumwa Mwebrania ndiyo kesi au suala, na kisha sehemu iliyobaki ni, ni jinsi kesi hii inavyopaswa kushughulikiwa na jinsi inavyopaswa kushughulikiwa kisheria.

Au tena, mistari, mistari ya 18 na 19, ikiwa wanaume watagombana na mmoja akampiga mwingine kwa jiwe au ngumi, naye hakufa, lakini akalazwa kitandani

mwake, hiyo ndiyo sehemu ya kesi, basi ile iliyo katika 19 ndiyo, hiyo, kwa hivyo, hiyo, au hiyo kesi ichukuliwe. Mstari wa 19, basi yule aliyempiga hatawajibika ikiwa mwingine ataamka na kutembea nje na fimbo yake. Hata hivyo, lazima amlipe mtu aliyejeruhiwa kwa ajili ya kupoteza muda wake na kuhakikisha kwamba amepona kabisa.

Na tena, kuna nambari, hasa Kutoka 21, unaweza kusoma sura nzima, na kuna idadi ya aina hiyo ya kile ambacho wasomi hukiita sheria isiyo ya kweli ambayo ikiwa na muundo huo . Aina ya pili ya sheria ambayo wasomi huizoea mara kwa mara wasomi wa Agano la Kale huvutia umakini mara nyingi ni kile kinachoitwa sheria ya apodictic, ambayo ni amri za kategoria zaidi. Kwa ufupi, utafanya hivi.

Mfano mzuri wa hilo ni Amri Kumi, amri 10 katika Kutoka sura ya 20. Kwa hivyo usiwe na miungu mingine mbele yako. Usijifanyie sanamu.

Usilitaje jina la Bwana bure. Unakumbuka siku ya Sabato na kuitakasa. Usiue.

Usizini. Usiibe. Kwa hivyo amri 10 ni mfano wa sheria ya apodictic, amri za kikatalogi tu.

Kwa hivyo kwa kuzingatia hilo, labda ni jambo gani la kuvutia zaidi ni jinsi tunavyotafsiri nyenzo za kisheria katika Agano la Kale, hasa jinsi zinavyowahusu watu wa Mungu, Wakristo wa leo? Na tena, ninachotaka kufanya ni kufupisha kwa ufupi sana angalau baadhi ya vipengele muhimu. Kuna mengi zaidi ya kusemwa na naweza kuelezea kwa ufupi kanuni hizi. Lakini kwanza kabisa, nadhani kipengele cha kwanza muhimu cha kuelewa sheria ni kama kipande kingine chochote cha fasihi kuelewa muktadha wa utoaji wa sheria, hasa Kutoka sura ya 20 na mistari ya 1 na 2. Tayari

tumesema tunahitaji kuelewa sheria katika muktadha wa Mungu kuingia katika uhusiano wa agano na watu wake kwa neema.

Kwa hivyo sheria inaeleza kile ambacho Mungu anataka kutoka kwa watu wake ndani ya uhusiano huo wa agano. Kwa hivyo tunahitaji kuanza kwa kuelewa muktadha wa utoaji wa sheria. Kutoka sura ya 20 na mstari wa 1 na 2, na Mungu alinena maneno haya yote katika mstari wa 2 wa Kutoka 20 kabla tu ya kutoa kinachoitwa Amri Kumi za Amri Kumi.

Anasema, Mimi ni Bwana Mungu wako niliyekutoa Misri, kutoka nchi ya utumwa. Nadhani hii inatoa muktadha wa utoaji wa sheria kwa kuwa sheria ilitolewa kama jibu, iliyotolewa kwa Israeli kama jibu la utoaji wa neema wa Mungu katika kuwakomboa watu wake kutoka Misri. Yaani, sheria ilitolewa ili kudumisha uhusiano huu na Mungu ambaye alikuwa amewakomboa na kuwabariki kwa kuwaokoa kutoka Misri.

Sasa sheria imetolewa kwani Israeli itaitikia hilo na kuishi kulingana na hilo. Pili, ni muhimu kuelewa, nadhani, sheria kulingana na muktadha wake wa kihistoria kwa njia ile ile ambayo tungeichukulia fasihi nyingine yoyote. Hiyo ni, kuelewa historia ya kitamaduni ya sheria tofauti.

Hiyo ni, kwa mfano, kukupa mfano mmoja mfupi tu, kwa nini katika Mambo ya Walawi 19, mstari wa 27 na 28, sheria ya Musa inakataza tatoo? Kwa nini inakataza kukata ndevu na mambo kama hayo? Kwa hivyo nikiamka kesho na kunyoa au kupunguza ndevu zangu, je, nimevunja sheria ya Musa? Ikiwa una tatoo, au tatoo kadhaa, je, umevunja sheria ya Musa? Ni muhimu, kama ilivyo kwa maandishi mengine yoyote ya kibiblia, kuweka sheria ndani ya mazingira yao ya kitamaduni ya kihistoria. Maelezo moja ya kawaida ya maandishi haya ni kwamba kile ambacho Mambo ya Walawi 19 inakataza ni uhusiano wa Israeli, watu wa Mungu, na desturi

fulani za kipagani za kidini. Kwa hivyo ni muhimu basi kuweka sheria katika muktadha wao wa kitamaduni wa kihistoria ili kuuliza walikuwa wakifanya nini na kwa nini walipewa.

Kanuni ya tatu, tena haraka sana, ya tatu, hasa katika matumizi, ni kuelewa muktadha wa kitamaduni wa kihistoria ni kuuliza ni nini kinachoonekana kuwa nia halisi ya sheria hii? Kwa nini inaonekana kutolewa? Ni nini kinachoonekana kuwa kanuni kuu inayoongoza inayoanzisha sheria hii? Kwa mfano, kama tulivyosema, michoro ya tattoo katika Mambo ya Walawi sura ya 19, nia inaweza kuwa kuepuka desturi za kidini za kipagani. Ili leo, michoro ya tattoo kwa kawaida haionekani kuhusishwa na desturi za kipagani za kidini. Kwa hivyo mtu anaweza kuchora tattoo bila kukiuka sheria ya Musa.

Kwa hivyo tunapaswa kutafuta njia zingine katika jamii na utamaduni wetu ambapo tunaweza kuwa katika hatari ya kukiuka nia ya amri hii, kwamba watu wa Mungu waepuke kushirikiana na kushiriki katika mila na desturi za kidini za kipagani. Au chukua kwa mfano amri nyingine inayopatikana katika nyenzo za kisheria za Israeli, maisha ya Israeli, na hiyo ni katika sehemu kadhaa ambapo Israeli imeamriwa kutovuna mazao yao hadi ukingoni mwa shamba, bali kuacha baadhi yake yakiwa yamesimama. Tena, nadhani nia ya kweli ya hili ni kwamba hii kimsingi ilikuwa aina ya aina ambayo tunaweza kusema ni sehemu ya mfumo wa ustawi wa Israeli.

Ilikuwa njia ya kuruhusu baadhi ya mazao kusimama ili maskini waweze kuja kuokota mavuno mashambani, ambayo ndiyo unayoona ikiendelea, kwa mfano, katika kitabu cha Ruthu. Kwa hivyo, Waisraeli waliamriwa wale waliokuwa na mazao kuacha baadhi yake kama njia ya kuwasaidia na kuwapa maskini riziki. Kwa hivyo tena, tunapaswa kuuliza katika siku zetu, kutokana na nia hii ya sheria hii, hilo linaweza kuonekanaje? Katika siku zetu, kwa kawaida haturuhusu watu kupita katika mashamba yetu.

Hiyo si njia ya kawaida au inayokubalika ya kuwalisha maskini. Kwa kawaida hawaendi kwenye mashamba ya wakulima, ingawa hilo linaweza kutokea, lakini kwa kawaida hawaendi mashambani kutafuta au kupata riziki. Kunaweza kuwa na maeneo mengine kama vile maghala ya chakula au kitu kama hicho.

Kwa hivyo tunapaswa kujiuliza ni kwa njia gani tunawajali na tunapaswa kuwajali maskini leo? Ni kwa njia gani watu wa Mungu wanapaswa kuonyesha kuwajali maskini ndani ya kanisa na pia bila nje ya kanisa la watu wa Mungu? Tena, kwa kawaida haitakuwa kwa kuwaruhusu watu kuokota mavuno katika mashamba yetu, hasa kama wewe si mkulima au mfugaji au kama hutapanda mazao ambayo yanafaa kwa matumizi ya binadamu. Kwa hivyo tena, ninaangalia amri hii na kuuliza ni nini kinachoonekana kuwa nia ya kweli? Ni nini kinachoonekana kuwa nia ya amri hii? Inajaribu kuwasilisha nini? Na kisha kuuliza hilo linaweza kuonekanaje katika jamii yangu ya kisasa? Ninawezaje kutimiza nia hiyo ya kweli katika siku na enzi yangu na utamaduni? La mwisho, tena, ambalo ningeweza kuligusia kwa ufupi sana, nadhani hilo ni muhimu sana, na hili linaathiri uelewa wangu wa uhusiano kati ya Agano la Kale na Jipya, kwamba hatimaye Agano la Kale linapata kilele na utimilifu wake katika Agano Jipya na katika ufunuo wa Agano Jipya katika nafsi ya Yesu Kristo. Kwa hivyo hatimaye, nadhani tafsiri ya maandishi yoyote lazima iishie kwa kuuliza jinsi inavyojikuta katika uhusiano na muktadha mzima wa kanuni za Agano la Kale na Jipya, ambazo kama zilivyo, zinaweka Agano mbili, Agano la Kale na Jipya, katika uhusiano wa kitheolojia wa ukombozi.

Kwa hivyo hiyo inamaanisha nambari nne, hatimaye, mtu anahitaji pia kuelewa jinsi sheria inavyotumika kwetu leo katika mwanga wa utimilifu katika nafsi ya Yesu Kristo. Sasa hilo wakati mwingine ni gumu sana, na sina muda wa kuzungumzia baadhi ya maswali yanayohusiana na hilo, lakini moja ya maandiko muhimu, nadhani, ni Mathayo sura ya 5 na mstari wa 17 kwa ajili ya kuelewa jinsi sheria inavyotumika

kwa watu wa Mungu, ambapo Yesu anasema, Sikuja kuibatilisha sheria. Hii ni mwanzoni mwa Mahubiri ya Mlimani.

Yesu anasema, Sikuja kuitangua sheria, bali nimekuja kuitimiza. Nafikiri Yesu anamaanisha nini kwa kuitimiza sheria, si kwamba amekuja kuitii, ingawa kweli anafanya hivyo, bali badala yake utimilifu huo wa neno unahitaji kueleweka kwa kuzingatia jinsi Mathayo alivyotumia utimilifu katika sura zilizopita, ambapo mara nyingi anatumia utimilifu kuonyesha jinsi maisha ya Yesu na mafundisho yake yanavyotimiza au kukamilisha kitu katika Agano la Kale. Maisha ya Yesu, utu wake, mafundisho yake ndiyo lengo ambalo Agano la Kale lilikuwa likielekeza, kwa kuwa lengo hatimaye limefika, Yesu anaweza kuonekana kulikamilisha au kuitimiza.

Kwa hivyo, ninapoichukulia, Yesu anaposema katika Mathayo 5, 17, Sijaja kuitangua sheria, nimekuja kutimiza, kimsingi kile Yesu anachosema ni kwamba, nafsi yangu na mafundisho yangu ndiyo nia na lengo la kweli la sheria ya Agano la Kale. Kwa kuwa Yesu, kwa kuwa sheria ilikuwa ikielekeza kwenye kitu kikubwa zaidi, sasa kwa kuwa Yesu amefika, mafundisho yake na huduma yake, maisha yake, nafsi yake sasa inaweza kuonekana kuileta sheria kwenye utimilifu wake. Kwa hivyo basi, kama Wakristo, tunapoangalia sheria ya Agano la Kale, sio tu kwamba tunauliza swali, ni nini kinachoonekana kuwa nia ya kweli ya sheria, lakini tunaposoma Agano Jipya, Kristo anaonekanaje kutimiza sheria? Ili tu, na nini, ili sheria ya Agano la Kale kwa ukamilifu wake iwatumikie Wakristo, lakini tu kama inavyoonekana kupitia lenzi ya jinsi imetimizwa katika nafsi ya Yesu Kristo.

Ili kukupa mifano michache tu ya haraka sana, nambari ya kwanza ni, kwa mfano, mfumo wa dhabihu wa Agano la Kale, dhabihu za sadaka na wanyama, sadaka za dhambi zinazotajwa katika Mambo ya Walawi, n.k. Hizo zinaweza kuonekana kama zinatimizwa, au mfumo wa dhabihu, tunaweza kuonekana tukiutii na kuufuata kwa kumwamini Yesu Kristo, ambaye sasa ndiye dhabihu ya mwisho ya mara moja kwa

wote ambayo imetolewa katika utimilifu. Kwa hivyo mfumo wa dhabihu katika Agano la Kale unatimizwa katika Yesu Kristo, dhabihu ya mara moja kwa wote, na tunaendelea kutii na kushika na kutimiza sheria ya Agano la Kale kwa sasa kuamini dhabihu ya Yesu Kristo kwa ajili ya wokovu wetu na dhambi zetu.

Mfano mwingine, haraka sana, una utata zaidi kwa sababu unatoka moja kwa moja katika Amri Kumi, kinachoitwa Dekalojia, na hiyo ni amri ya Sabato, ambapo Israeli ilitakiwa kuitunza Sabato, kuitunza siku ya saba, Sabato, na masharti mbalimbali yaliyokua karibu na hilo kuhusu jinsi Israeli ingefanya hivyo, na hata baadhi ya adhabu za kushindwa kufanya hivyo. Hata hivyo, inavutia kuuliza swali, basi watu wa Mungu leo wanaitunzaje Sabato? Je, tunafanya hivyo kwa kuitunza Jumamosi au siku ya saba, au kwa kuitunza siku nyingine? Je, Jumapili sasa ni Sabato ya Kikristo? Je, siku ya Sabato imehamishiwa Jumapili ili sasa tuitende Jumapili kwa njia ile ile ambayo Israeli iliitendea siku ya Sabato? Au, nadhani unaposoma Waebrania sura ya 3 na 4, tena, nadhani mwandishi yuko wazi kwamba tunaitimiza Sabato tena kwa kupumzika katika Yesu Kristo na kumwamini Yesu Kristo kwa wokovu wetu, si kwa kuitunza siku maalum tofauti. Nadhani kwa kawaida tunakusanyika Jumapili kuabudu kwa sababu tofauti, kwa maoni yangu, kuliko kuitunza Sabato.

Sasa, hiyo haimaanishi kwamba wengine huenda bado wasichague kushika siku au vipindi vya kupumzika, na hakika hiyo bado ni ushauri mzuri, lakini ninaposoma Waebrania 3 na 4, naona kimsingi kwamba nia ya kweli, au amri ya kushika Sabato, inatimizwa kimsingi katika nafsi ya Yesu Kristo na wokovu wa agano jipya anaouleta, ili tushike Sabato sasa kimsingi kwa kumwamini Kristo. Sasa, bado tunaweza kuuliza swali kurudi kwenye nambari ya tatu, nia ya kweli ya sheria hii ni ipi? Na hiyo inaweza kutuongoza kushika vipindi vya kupumzika na kutekeleza vipindi vya kupumzika katika maisha yetu wenyewe, lakini nadhani Agano Jipya liko wazi kwamba kimsingi Wakristo hushika Sabato kwa kuiangalia kwa jinsi ilivyotimizwa katika nafsi ya Yesu Kristo. Kuna mengi zaidi ambayo yanaweza kusemwa kuhusu sheria, na inahusika

zaidi kuliko mambo machache tu ambayo nimetoa, lakini natumaini angalau nimekuchochea hamu ya kuzingatia fasihi ya kisheria ya Agano la Kale na kutoa miongozo ya kuisoma na kuitumia na kuitafsiri leo.

Aina ya mwisho ya fasihi katika Agano la Kale ambayo nataka kuigusia kwa ufupi ni fasihi ya kinabii, ambayo tena inaunda nyenzo nyingi katika Agano la Kale, na uchunguzi kadhaa wa awali kuhusu aina ya fasihi ambayo unabii ni. Ni muhimu kuelewa kwamba angalau katika ulimwengu wetu wa kisasa, watu wengi, si Wakristo tu na si Wakristo tu, bali hata nje ya duru za Kikristo na nje ya makanisa yetu, watu duniani mara nyingi huhusisha unabii na utabiri au kusoma kwa mikono au kitu kama hicho. Kwa hivyo unabii kimsingi ni kusimulia tu wakati ujao au kutabiri au kutabiri matukio katika siku zijazo, kwa kawaida katika kujibu, tu katika kujibu mvuto wetu na wakati ujao au uchunguzi wa kutaka kujua kitakachonipata wakati ujao.

Mara nyingi ulipata hili hasa katika dini za Kigiriki na Kirumi, yaani, mtu mara nyingi angeenda mahali panapoitwa unabii akiwa na maswali tofauti, nao wangewauliza miungu maswali hayo, mara nyingi kupitia kuhani au mkalimani, na kuhani huyo au mkalimani angewasilisha unabii au kuwasilisha unabii unaojibu maswali kama vile, nikienda vitani, je, nitashinda? Au nifanye hivi au vile? Je, nimwoe mtu huyu? Mtu angeleta hilo kwa miungu na mungu angejibu kwa jibu. Kwa hivyo mara nyingi tunafikiria unabii katika Agano la Kale na Biblia kama aina ya ubashiri, ukiangalia ndani ya mpira wa kioo ili kuona kitakachotokea miaka, miezi au miaka au hata karne nyingi baadaye. Ni muhimu hata hivyo kuelewa kwamba katika Agano la Kale angalau, unabii, kama msomi mmoja wa Agano la Kale alivyoelezea, nabii alikuwa kile alichokiita mtekelezaji wa agano.

Mtu ambaye, wakati Israeli ilipoanza kupotoka kutoka kwa majukumu yao, na kwa mfano, kuanza kuangukia katika ibada ya sanamu na mazoea ya ibada ya sanamu, mara nyingi Mungu angemwinua nabii ili kuwakumbusha Israeli kuhusu majukumu

yake ya agano na kuwaonya kuhusu hatari au hata kuwasilisha adhabu ambayo sasa ingetokea kwa sababu ya kushindwa kwao kutimiza majukumu ya agano. Kwa hivyo manabii hawainuki tu kutoka nje ili kukidhi udadisi wa mtu anayetaka kujua kitakachotokea katika siku zijazo, lakini badala yake manabii wa Agano la Kale walikuwa watekelezaji wa agano au wale ambao Mungu aliwainua ili kuwahutubia Israeli, kuwakumbusha kuhusu majukumu yao ya agano na kuwaonya kuhusu hatari za kuangukia katika ibada ya sanamu au hata kutangaza hukumu juu yao walipofanya hivyo, pamoja na kushughulikia na kutoa hukumu kwa mataifa mengine ya kipagani pia. Hii imesababisha tofauti maarufu na ya kawaida ambayo utapata katika vitabu kadhaa vya kiada vya tafsiri au vya kihemenetiki, tofauti kati ya kutabiri na kutabiri, ambayo ni kutabiri kuwa kuwasilisha ujumbe, kutabiri ujumbe kwa wasomaji badala ya kutabiri, ambayo ni kutabiri jambo litakalotokea katika siku zijazo.

Unabii wa Agano la Kale kwa kawaida huchukuliwa kama una vyote viwili lakini unazingatia zaidi ule wa kwanza, yaani tena manabii wako hapo hasa ili kuwasilisha ujumbe kwa wasomaji hata wanapotabiri wakati ujao, ni kwa njia ambayo inafaa na kushughulikia hali ambayo wasomaji wanajikuta ndani yake. Ndani ya unabii kwa ujumla, ili tu kukujulisha ukweli, lakini tena jambo bora zaidi unaloweza kufanya ni kusoma kazi zingine zinazohusu fasihi ya unabii na ni nini na jinsi inavyofanya kazi na jinsi ya kuisoma, lakini jambo moja utakalopata ndani ya maandishi ya unabii ni kwamba mara nyingi utapata aina nyingine mbalimbali zinazotumika katika maandishi ya unabii. Tumezungumzia moja ya hizo tayari, simulizi chini ya ukosoaji wa fomu, aina ya fasihi ambayo inaonekana imetokana na hitaji la kuhalalisha ujumbe wa nabii na wito wake wa kuhalalisha kila kitu kingine atakachosema, na mara nyingi hiyo ilikuwa katika mfumo wa mgongano wa Mungu na nabii na agizo linalofuatiwa na pingamizi la nabii linalofuatiwa na jibu la Mungu na kisha kwa kawaida ahadi na ishara pia.

Zote hizo ni vipengele vya kawaida vya simulizi ya wito wa kinabii. Kuna aina zingine za miundo unazoziona ambazo zinaonekana kuwa za kawaida, aina ya mtindo, unazozipata katika fasihi ya kinabii kama vile kile kinachoitwa ora za ole, maandishi ambayo huanza ole kwa yeyote na kisha wakati mwingine kutoa sababu ya ole. Kawaida ora za ole wakati mwingine huonekana kama zinazotokana na nyimbo za maombolezo ya mazishi au maombolezo ya mazishi, lakini katika maandishi ya Agano la Kale hutumika kuomboleza hukumu ambayo sasa inakuja juu ya Israeli au mataifa kwa sababu ya dhambi zao.

Kwa hivyo mara nyingi unaona ole kwa mtu au ole kwa mtu na kisha kutoa sababu ambayo mara nyingi hujulikana kama onyo la ole. Au aina nyingine ya kawaida ni ile ambayo wakati mwingine huitwa hotuba ya mjumbe ambapo unapata kitu kama neno la Bwana lilikuja kwa fulani na fulani hivi ndivyo asemavyo Bwana. Utakuta aina hiyo ikionekana kwa kawaida kupitia fasihi ya kinabii labda tena ikifanya kazi ili kuhalalisha ujumbe wa nabii ili kuonyesha kwamba una idhini ya Mungu.

Na hatimaye umbo ambalo kwa kweli huendelea kuwa fasihi ya aina ya apokalipsi kama Danieli ni kile kinachojulikana kama ripoti ya maono ambayo hurekodi uzoefu wa maono wa nabii iwe kupitia ndoto au aina nyingine ya uzoefu wa maono ya furaha. Kawaida hupata marejeleo ya maandalizi ya maono kama vile kufunga, hata mazingira ya maono. Mazingira ya kawaida ya maono wakati mwingine ni kusimama kando ya mto.

Unakuta hilo likifanyika likifuatiwa na simulizi ya uzoefu wa maono yenyewe na kisha likifuatiwa na simulizi ya kile ambacho mtu huyo alikiona. Kwa hivyo hoja yangu ni kwamba unashughulika hata ndani ya fasihi ya kinabii unakuta aina mbalimbali za maumbo zikiunda hilo lakini zikiunda maandishi ya kinabii. Ninachotaka kuzungumzia kwa ufupi ni kufupisha tena kanuni za kukaribia maandishi ya kinabii kulingana na kile ninachofikiria kulingana na aina ya fasihi ilivyo.

Kwanza kabisa, kanuni muhimu sana ya msingi ya hemenetiki ni kutambua kwamba fasihi ya unabii si ya utabiri hasa. Sitaki kusema kwamba si kwa sababu ni ya utabiri bali ni ujumbe wa sasa hasa. Ni ujumbe kutoka kwa nabii ulioelekezwa kwa watu wa wakati wake.

Tena tulisema ugumu ni kwamba manabii kwa kawaida hutokea wakati Israeli iko katika mgogoro wanapoingia katika ibada ya sanamu au wamevunja wajibu wao wa agano. Nabii mara nyingi huinuliwa ili kuwasilisha ujumbe ambao kimsingi ni wito wa toba na utii. Kwa hivyo tutarudi kwenye hilo lakini ujumbe wa nabii sio tu kutabiri wakati ujao kwa ajili ya kutabiri wakati ujao bali hatimaye moja ni kuwaita watu warudie utii na toba na utii.

Pili kama maandishi mengine yoyote ingawa mimi huvutiwa kila wakati hasa na Wakristo wengi jinsi kanuni hii inavyopuuzwa mara nyingi ingawa wanafurahi kuitumia kwa aina zingine za fasihi katika Biblia lakini kama maandishi mengine yoyote maandishi ya kinabii lazima hatimaye yaeleweke kwanza kabisa kwa kuzingatia muktadha wa kihistoria wa awali ambapo yalitengenezwa. Tena maana yake basi ni kwamba labda ni kinyume cha sheria kusoma maandishi ya kinabii kama yanayotabiri matukio ya karne ya 21 au mapema au hata baadaye lakini hata nabii anapotabiri wakati ujao bado lazima ieleweke kwa kuzingatia kile ambacho wasomaji wangeelewa kumaanisha katika muktadha wao wa kihistoria wa karne ya kwanza au mapema. Tatu ni kutambua kwamba mara nyingi fasihi ya kinabii ya kinabii hutumia lugha ya sitiari na ishara ambazo wasomaji wangeelewa.

Kwa mfano, tunapofikiria jinsi unabii wa Agano la Kale unavyotimizwa au utakavyotimizwa, jibu si halisi lakini ingawa maandishi ya unabii wa manabii hasa yale yanayotarajia utimilifu wa siku zijazo au yanayorejelea utimilifu wa siku zijazo mara nyingi yanaelezwa kwa lugha ya mfano ya sitiari ambayo ina maana kwamba

wakati manabii wanatarajia utimilifu wa makusudi ya Mungu katika watu halisi na matukio, yanawasilisha lugha hiyo ya mfano na sitiari ili sisi tunachomaanisha ni kwamba hatupaswi kutarajia kwamba maandishi ya unabii yatatimizwa katika kile tunachoweza kufikiria kama njia halisi iliyo wazi kabisa. Nililelewa katika muktadha wa kanisa na nitarudi kwenye kanuni hiyo hiyo tunapozungumzia Ufunuo na Danieli lakini nililelewa katika muktadha wa kanisa ambao ulisema mtu anapaswa kutafsiri unabii kihalisi isipokuwa kuna sababu nzuri ya kutofanya hivyo. Nadhani hilo linapaswa kugeuzwa kichwani na kusema kwamba lugha hiyo ya unabii lugha ya mfano ya sitiari inapaswa kufasiriwa kihalisi isipokuwa kuna sababu nzuri ya kutofanya hivyo.

Tena maana yake ni kwamba sipendekezi kwamba manabii hawakuwa wakitabiri watu na matukio halisi kihistoria lakini kwamba mara nyingi wanapoyaelezea hufanya hivyo kwa ishara katika lugha ya sitiari na kwa hivyo tunahitaji kuuliza tunahitaji kuelewa na kuuliza ni nini maana ya lugha hiyo mwandishi alikuwa akikusudia kuwasilisha ni lugha gani hiyo ya sitiari inayopendekeza jinsi mwandishi anavyoona tukio hilo na kulielewa hivyo kutafsiri si kihalisi bali kiishara. Kanuni ya nne ni kuelewa kwamba fasihi ya kinabii basi inarejelea sasa na wakati ujao. Kwa kweli manabii mara nyingi utaona kwamba wakati mwingine fasihi ya kinabii inaonekana kuelezea matukio ambayo yatatokea katika siku ya msomaji mwenyewe au yatatokea hivi karibuni lakini bila onyo ni kama mwandishi pia anatumia ghafla lugha inayoelezea mwisho wa historia mwisho wa historia.

Hilo ndilo jambo ambalo mara nyingi unakuta linatokea ni kwamba wakati mwingine manabii huelezea matukio yanapotokea lakini huyaelezea dhidi ya mandhari ya makusudi mapana ya Mungu kwa ulimwengu mzima na kwa hivyo wakati mwingine kutafsiri maandishi ya unabii kunaweza kuwa gumu kidogo katika kuelewa ni lini mwandishi amehamia zaidi ya upeo wake katika hali zake mwenyewe kisha kukumbatia maono ya Mungu kwa makusudi ya Mungu kwa ulimwengu mzima. La

tano na nitataja tu na tutazungumzia hili katika kipindi kijacho. Kanuni ya tano muhimu katika kutafsiri maandishi ya unabii ni kuuliza swali la jinsi unabii huu unavyotimizwa hasa kuuliza maswali machache. Nambari ya kwanza ni kuuliza je, hili linatimizwa katika kipindi cha Agano la Kale je, linatimizwa katika kipindi cha historia ya Israeli au linatimizwa katika Agano Jipya na kuja kwa Kristo au zaidi ya hapo je, unabii huo unatimizwa hatimaye katika siku zijazo mwishoni mwa ulimwengu na Mungu anashughulika na ulimwengu mzima.

Kwa hivyo wakati mwingine ni muhimu kuuliza ili kuona jinsi unabii unavyotimizwa, je, unatimizwa katika Siku na enzi ya mwandishi na wasomaji wake katika maisha yao, je, inatimizwa wakati fulani katika historia ya Israeli au inatimizwa katika Agano Jipya hasa kupitia Kristo na watu wake au ni unabii wa mwisho wa historia kwa ajili ya mwisho wa ulimwengu? Kuna masuala mengine yanayohusiana na kuuliza swali la jinsi unabii huu unavyotimizwa na katika kikao kijacho tutaangalia hilo na kutoa mifano michache mingine mifano michache ya utimilifu kisha tutaorodhesha kanuni chache zaidi za kutafsiri maandishi ya unabii na kisha tutaendelea na Agano Jipya na kuzingatia aina za Agano Jipya na aina za fasihi na jinsi hilo linavyoathiri tafsiri kuanzia hasa na injili na hatutatumia muda mwingi katika hilo kwa sababu tayari tumeshughulikia injili na ukosoaji wa masimulizi lakini nataka tu kuanza kuangalia aina za Agano Jipya kwa kufanya uchunguzi zaidi kuhusu jinsi tunavyosoma injili kulingana na aina ya fasihi.